

't ZONNEHEEM, DE DROOM VAN EVERT EKKER
door Joop van Zoelen

Het is dit jaar precies honderd jaar geleden dat 't Zonneheem aan de Fangmanweg 43 in het Oosterbeekse Zweiersdal werd gebouwd. Deze karakteristieke witte villa aan de Zuiderbeek is naar 't zuiden vanaf de Dam goed te zien aan de overzijde van heemparkje de Zomp. Veel Oosterbekers zullen het huis en de omliggende tuin ook kennen van de jaarlijkse open dag, die altijd samenvalt met de publieksdag van de Zomp. 't Zonneheem heeft een historie die karakteristiek is voor veel villa's in dit gedeelte van Oosterbeek. Het huis is gebouwd door een schildersechtpaar (Evert Ekker en Lucie van Dam van Isselt) en is in de jaren voor de 2e Wereldoorlog eigendom of bewoond geweest door de huisarts Isaïc Brevée, de hoofdredacteur van de Arnhemse Courant Antonie Bothenius Brouwer en de antiquairs van de familie de Klark. Tijdens de Slag om Arnhem heeft het huis een week in vuurlinie gelegen, maar als door een wonder heeft het de oorlog overleefd. De charme van het huis is zijn unieke ligging en het feit dat veel van het interieur zich nog in originele staat bevindt. Het honderdjarige bestaan was voor mij, als huidige bewoner, aanleiding om een boek te schrijven over de geschiedenis van 't Zonneheem. Dit boek, met als titel "*'t Zonneheem, honderd jaar huis en bewoners*", beschrijft de tien families die in die honderd jaar in het huis hebben gewoond, en de sporen die zij in het huis hebben nagelaten.

Afbeelding: Boek uitgegeven ter gelegenheid van het honderdjarige bestaan van 't Zonneheem (juni 2007).

Afbeelding: Evert Cornelis Ekker (1858-1943), de bouwer van 't Zonneheem, geschilderd door W.H. Tholen (ca. 1905).

Het meest opmerkelijke aan 't Zonneheem is dat het oorspronkelijk waarschijnlijk niet als woonhuis bedoeld is geweest. De bouwer, Evert Cornelis Ekker, was geboren in Kampen, waar hij ook zijn vrouw Lucie van Dam van Isselt had leren kennen. Evert Ekker was werktuigkundig ingenieur van beroep, maar zijn grootste liefde was toch de schilderkunst.

Een erfenis, die hij had gekregen van zijn oom Martin, maakte hem financieel onafhankelijk en bood hem de mogelijkheid zich volledig op het schilderen te concentreren. Evert en Lucie woonden aanvankelijk in Den Haag, maar verhuisden in 1900 naar Oosterbeek, waar zij veel contact hadden met leden van de kunstenaarsvereniging Pictura Veluvenensis. Zij woonden aanvankelijk aan de overkant van de Zuiderbeek in huize Beekhof aan de (huidige) Weverstraat 140, het huis waar eerder de arts en bioloog Dr. Georg Julius Wienecke had gewoond en waar later Isaác Brevée zijn huisartspraktijk zou vestigen. In de Zuiderbeek beneden de Zomp zijn sinds oudsher drie vijvers aangelegd, en Beekhof was rond 1840 gebouwd direct naast de onderste van deze drie vijvers. In Beekhof hadden Evert en Lucie elk hun eigen atelier en daarnaast ontvingen zij er veel kunstvrienden, waaronder Théophile de Bock, Jan Toorop en Albert Plasschaert.

Afbeelding: 'De Tuin in Oosterbeek', schilderij van Evert Ekker (ca. 1905). De tuin is geschilderd gezien vanuit Beekhof, na voltooiing van het theehuis (1903), maar vóór aanvang van de bouw van 't Zonneheem, dat op de plaats zou komen te staan van de bomen links.

Toen Evert Ekker in 1902 het stuk land aan de overkant van de beek kon kopen, begon hij met een ambitieus bouwplan. Eerst bouwde hij in 1903 het achthoekige theehuis dat nog steeds in de tuin van 't Zonneheem staat. Dit theehuis heeft sinds 1988 de formele status van gemeentelijk monument. Rond 1905 maakte hij, gezeten voor Beekhof, het schilderij '*De Tuin in Oosterbeek*', waarop het theehuis rechts achter de boom te zien is. Het witte huis midden op het schilderij is de villa van Fangman in Bato'swijk, het latere gemeentehuis dat in de oorlog is verwoest. Het kleine dwarsgebouwde huis daar rechtsvoor is de recent verbouwde woning aan de Geelkerkenkamp 28. Direct daarna begon hij met de bouw van 't Zonneheem, op de plaats van de bomen links op het schilderij.

Zeer waarschijnlijk was 't Zonneheem bedoeld als gastenhuis waar schilderende vrienden van de Ekkers 's zomers konden werken en overnachten. De benedenetage van het huis bestaat uit een grote hal, die toegang geeft tot een drietal kamers die als gastenkamers dienden. Via een monumentale trap komt men via de bovenhal in een hoge kamer met grote ramen op het noorden, die bedoeld was als atelierruimte. Via een kleinere voorkamer kwam men dan in een loggia, een overdekte open ruimte in Italiaanse stijl. Een keuken had het huis niet, want de gasten aten op Beekhof dat via een brug over de Zuiderbeek te bereiken was. Er liep zelfs een spoorlijntje over het terrein van 't Zonneheem naar de brug.

Volgens het kadaster stamt 't Zonneheem uit 1907, maar aangezien het oorspronkelijk als dependance van Beekhof diende, is er geen sprake van een formele eerste bewoner. Beekhof had in die tijd als formeel postadres Weverstraat 103 en 't Zonneheem kreeg als annex het adres Weverstraat 103a. Voor zover bekend, was er in die begintijd geen uitgang aan de kant van de Kerkhofweg, de latere Fangmanweg. Pas in 1921 bij de algehele herschikking van alle postadressen in Oosterbeek, kreeg het huis een formeel postadres aan de Fangmanweg.

De bedoelde functie als gastenhuis heeft 't Zonneheem echter nooit gehad, want al tijdens de bouw verliet Lucie van Dam van Isselt haar gezin om zich in Veere geheel aan de schilderkunst te gaan wijden. Waarschijnlijk betekende haar vertrek ook het einde van de kunstenaarskring die zich in Beekhof had gevormd. In 1909 besluit Evert Ekker met zijn beide zoons formeel te verhuizen naar 't Zonneheem en Beekhof te verkopen aan Isaïc Brevée, die sinds 1904 in Oosterbeek woonde in het huidige pand aan de Weverstraat 94. Isaïc Brevée heeft tot de Slag om Arnhem in Beekhof gewoond, waar hij als huisarts uitgroeide tot een bekende Oosterbeker, gezien ook de straat die later naar hem in het Benedendorp is genoemd. Op de hoek met de Weverstraat staat een bronzen borstbeeld van hem, dat in 1941 door de kunstenaar Hoevenagel is gemaakt. Tijdens de slag om Arnhem heeft de kleinzoon van Isaïc Brevée dit borstbeeld in de vijver naast het huis gegooid, om het uit de handen van de Duitsers te houden.

In 1910 verhuist Evert Ekker met zijn beide zoons naar Den Haag, 't Zonneheem leeg achterlatend. Pas zes jaar later zou het officieel een nieuwe bewoner krijgen. In die tijd heeft de familie Brevée 't Zonneheem onder beheer gehad, gezien de foto's die in tijd zijn genomen bij het theehuis.

Afbeeldingen: De familie Brevée bij het theehuis (ca. 1913). Isaïc Brevée (staande tweede van links) en zijn eerste vrouw Egberta Copijn (staande tweede van rechts); en nogmaals Egberta Copijn met honden op de rechter foto.

Afbeelding: Foto van 't Zonneheem (ca. 1918), uit de periode dat de familie Bothenius Brouwer in het huis woonde. De open ruimte van de loggia op de bovenetage is goed te zien.

In 1916 huurt Antonie Bothenius Brouwer, de toenmalige hoofdredacteur van de Anhemse Courant 't Zonneheem, aanvankelijk van Evert Ekker, later van de nieuwe eigenaar Edward Chabot. Een van de oudste foto's van het huis stamt uit deze periode. Voor de meeste oudere Oosterbekers is 't Zonneheem echter het huis van de familie de Klark, die er sinds 1923 in totaal 54 jaar heeft gewoond. Zij hadden een antiekzaak in de Rijnstraat in Arnhem, maar woonden al enige tijd in Oosterbeek in de villa "Bergoord", direct naast de oude begraafplaats aan de Fangmanweg.

Vader Jaap, moeder Marie, dochter Tincky en zoon Rob waren bekende personen in Oosterbeek, ook al omdat er veelal internationaal bekende schilders op bezoek kwamen. Voordat zij in het huis trokken, moest er wel eerst een keuken achter het huis worden aangebouwd. Op foto's van de Zomp uit de jaren dertig is deze "puist" aan het huis goed te zien.

Afbeelding: Foto van de Zomp uit de jaren dertig, genomen vanaf de Dam. De in 1923 aangebouwde keuken op de benedenetage is goed te zien. Deze "puist" is in 1977 weer gesloopt.

Na haar trouwen in 1937 vertrok dochter Tincky met haar man Geert Mulder naar Nederlands Indië. Vader Jaap overleed in 1942 al op jonge leeftijd, waardoor Rob en moeder Marie met zijn tweeën in het grote huis woonden toen de Slag om Arnhem begon. 't Zonneheem lag juist binnen de perimeter, waarbij de Duitsers de Geelkerkenkamp en de Ploegseweg in bezit hadden, en de Engelsen vanaf de Weverstraat stand probeerden te houden.

Bij het vele heen en weer schieten werd 't Zonneheem aan de linkervoorkant beschadigd door een inslag van een anti-tank granaat, maar als door een wonder heeft het huis de oorlog verder redelijk goed doorstaan. Toen zoon Rob in augustus 1945 trouwde met Winy Klinkspoor, was het huis weer redelijk bewoonbaar.

Tien jaar later is Rob hertrouwd met Riet Heuterman, maar omdat zij geen kinderen hadden, bleef het huis tot eind zeventiger jaren bewoond door moeder Marie, die al redelijk tegen de honderd liep, zoon Rob en zijn vrouw Riet. In 1977, toen Rob 65 werd, verkocht hij het 't Zonneheem alsmede de zaak in Arnhem en tot zijn dood in 1988 heeft hij in een van de flats van Bato's Wijk gewoond. Dochter Tincky kwam halverwege de jaren vijftig definitief terug uit Indië en heeft nog vele jaren aan de Benedendorpsweg gewoond. Zij is in augustus 2006 op 96-jarige leeftijd overleden.

De zeventiger en tachtiger jaren waren een verwarrende periode in de geschiedenis van 't Zonneheem, omdat er in die tijd wel vijf verschillende families in het huis hebben gewoond. In 1977 kocht Evert den Outer, een jonge Arnhemse makelaar, het huis en liet het volledig uitgeleefde huis geheel opknappen. Hij richtte de zolder in als slaapetage voor hem en zijn gezin en gebruikte de benedenetage als makelaarskantoor. Begin tachtiger jaren is er nog korte tijd een reisbureau in het huis gevestigd geweest, en midden tachtiger jaren heeft de bekende toneelspeelster H  l  ne Oosthoek- Zoetmulder er een jaar gewoond. De huidige bewoners kochten het huis in 1990 en wonen er sindsdien naar volle tevredenheid. In 2005 deed de gemeente Renkum een beroep op ons om de tuin open te stellen voor de internationale jury van de Entente Florale. De jury heeft bij het theehuis geluncht en naar het voorbeeld van de Oosterbeekse schilder Eef van Brakel een schilderij van het huis gemaakt, dat momenteel in het gemeentehuis hangt als aandenken aan de verkiezing van Oosterbeek tot groenste dorp van Europa.

Er is in al die jaren veel veranderd in 't Zonneheem. Zo heeft het huis momenteel twee badkamers en twee keukens en is qua luxe volledig aangepast aan de eisen van de moderne tijd. Maar wat is gebleven, zijn de monumentale boven- en benedenhal, de oorspronkelijke eikenhouten vloeren, de marmeren schouwen en de vele ramen en bovenlichten, precies zoals Evert Ekker het zich in zijn droom had voorgesteld.